Izer Boglárka: Recenzió Szabó János Zoltán: „A fesztiváljelenség” művéről

„Az emberi kultúra a játékban, játékként kezdődik és bontakozik ki” - kezdi el könyvét Huizinga (1944) gondolataival a szerző, azonban hozzáteszi Huizinga gondolatait folytatva, hogy „a kultúra csaknem minden megnyilvánulásában háttérbe szorította a játéktényezőt”. A szerző vezérfonalává választott Huizinga idézet jól példázza, hogy az emberiség kulturálódási, ünneplési szokásai átalakultak az idők során és ez az átalakulás új ünneplési formákat hozott létre, ilyen a könyv témáját szolgáló fesztivál is.

„*Az emberi kultúra a játékban, játékként kezdődik és bontakozik ki*” - kezdi el könyvét Huizinga (1944) gondolataival a szerző, azonban hozzáteszi Huizinga gondolatait folytatva, hogy „*a kultúra csaknem minden megnyilvánulásában háttérbe szorította a játéktényezőt*”. A szerző vezérfonalává választott Huizinga idézet jól példázza, hogy az emberiség kulturálódási, ünneplési szokásai átalakultak az idők során és ez az átalakulás új ünneplési formákat hozott létre, ilyen a könyv témáját szolgáló fesztivál is.

A fesztiválok manapság virágkorukat élik, hiszen számos országban, így hazánkban is már több műfaj fesztiválján részt vehet az ember, legyen az művészeti, kulturális, zenei, gasztronómiai és még sorolhatnánk a különböző témákat, amelyek lehetőséget teremtenek az ünneplésre, szabadidő eltöltésére. A fesztiválok kialakulását és azok sokszínűségét ragadja meg a szerző is és ezt mutatja be könyvében. A téma iránti érdeklődése nem új keletű a szerzőnek, mivel 2006-ban jelent meg Hunyadi Zsuzsával és Inkei Péterrel közös könyvük a Fesztivál-világ, amely a hazai fesztivál ipart célozza meg.

A könyv elején található tartalmi ismertető segít az olvasónak a könyv fejezetei között eligazodni, és teljes egészében láttatja a könyv tartalmát. A könyv szerkezetileg két nagy egységből áll, az első a szakirodalmak bemutatására helyezi a hangsúlyt, míg a második a szerző saját empirikus kutatásának eredményeit mutatja be. Az első egység öt fejezetre tagolódik, amelyekben következetesen építkezik a szerző, haladva a hazai tudományos alapoktól a külföldiekig: az első fejezetben, egyben bevezetésben a kutatás témáját és célját mutatja be, a kutatási módszerek kifejtésével. A második fejezetben a fesztiválfogalmak történeti fejlődését és értelmezését tisztázza, a harmadik fejezetben a fesztivál-jelenség történeti jellemvonásait fejti ki. A negyedik fejezetben a leginkább használatos tudományos megközelítési módokat tekinti át, az ötödik fejezetben, az első egység lezárásaképp a hazai és külföldi fesztiválkutatási szakirodalmat

megvizsgálására törekszik a szerző. A könyv második nagyobb szerkezeti egysége a szerző saját kutatásának empirikus eredményeit vonultatja fel, amelyet a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Kiemelt Kulturális Események Kollégiuma által 2007 évben támogatott hazai kulturális fesztiválok szervezői körében végzett. A második nagy egység a saját kutatás céljai, hipotézisei mellett a kérdőíves felmérés eredményeit bemutató alfejezeteket is tartalmazza.

Maga a fesztivál kifejezés a 16. században alakult ki, és folyamatosan terjedt el a 17-18. század folyamán, de a tudományos igénnyel született fogalomtisztázásra csak a 20. század végén került sor. A fogalomtisztázás összekapcsolódott a fesztivál értelmezésének átértékelődésével, amely kezdetben még ünnepnek számított, azonban ma már az emberek egy szélesebb rétegének szabadidő eltöltését jelenti, amely összekapcsolódik olyan vonzatokkal, mint az idegenforgalomi bővülés, település- és vidékfejlesztés, vagy kulturális alapú városfejlesztés (Szabó 2014:11-15). Tudományos szempontból a szerző véleménye a fesztiválok kutatásáról: *„Magam interdiszciplináris tudományos lehetőségeket magában hordozó területnek tekintem a fesztiválok kutatását, a fesztiválokat pedig olyan sajátos társadalmi szerveződéseknek, melyek a közművelődési és a szórakoztatóipari intézményrendszer számára is előremutató fejlődési lehetőségeket kínál.”*

Arra, hogy melyek ezek az előremutató fejlődési lehetőségek, a szerző empirikus kutatásában próbál válaszokat és megoldásokat keresni, olyan hipotézisek felállításával, amelyek a fesztiválok szocializációs folyamataira és konformitáshoz való viszonyára vonatkoznak, vagy a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Kiemelt Kollégium rejtett fesztiváltámogatási szempontrendszerére.

Kiemeli kutatása egyik eredményét, miszerint a *„kulturális örökség és emlékezet alakításában a fesztiválok konformitás szerinti kategóriái eltérő módon vesznek részt”,* tehát a hagyomány, az örökség vagy elfelejtődik, vagy megújul, vagy pedig adaptálják az új szokások közé a fesztiválszervezés során. Az NKA rejtett fesztiváltámogatása fordítottan arányos a kulturális és turisztikai felhívások esetében, ugyanis míg egy önkormányzat turisztikai célt támogat, addig a Kiemelt Kollégium a művészeti célokat preferálja. A Kollégium által alkalmazott rejtett szempontrendszerek területileg jobban összpontosulnak, amely egyrészt a területi kiegyenlítettségre, másrészt a hátrányos helyzetű rétegek elérésére is megoldást jelenthetnek, amennyiben ezeket nem passzív eszközökkel próbálják elérni (pl. ingyen belépéssel) (Szabó 2014:243-253).

A könyv felépítése következetes, nyelvezete a tudományosság ellenére olvasmányos és szakszerű egyben. A gazdag felhasznált szakirodalom – magyar, angol és német nyelven egyaránt – azt mutatja, hogy a szerző magabiztosan, célratörően használta a különböző irodalmakat a téma minél szélesebb spektrumú bemutatására. A téma aktuális, problémaközpontú és a szerző témában való jártassága a könyv hitelességét erősíti.

Szabó János Zoltán a fesztiválok fontos szerepét emeli ki könyvében, miszerint nemcsak közösség összetartó, boldogságélmény a fesztivál az egyén számára, de a településeknek komoly fejlődési lehetőség: infrastrukturális, kulturális szempontból is. A fesztiváljelenség évről-évre erősebb és hogy miért van ez így, arra a szerző könyvében keresi a válaszokat. Aki nemcsak hazai szinte, hanem európai vagy akár világszinten is érdeklődik a fesztiválok történelmi fejlődése, a fesztiválok fajtái, működései, tartalma iránt azoknak ajánlatos elolvasni a 2014-ben megjelent Festival in Focus című könyvet, amely a 2011-ben elhunyt Dragan Klaic bosznia-hercegovinai kutató írásait tartalmazza fesztivál témakörben, amelyet halála után adtak ki. Dragan kultúra kutató, elemző volt, kutatási területének egyik szegmensét a fesztiválok vizsgálata jelentette, mind európai, mind globális szinten, így érdekes olvasmányt jelenthet a fesztiválok világa iránt érdeklődőknek.